



[9]

jaskyne je významným zimoviskom viacerých chránených druhov netopierov. Ani do jaskýň v oblasti Strážova nemá širšia verejná prístup.

Výrečným svedectvom jaskyniarskej vytrvalosti a túžby po objave je 40-metrová „vykopaná“ Prieपाst medzi Kačkami, kde si obdiv zaslúži aj nádherná kvapľová scenéria v Bielej sieni a sintrové jazierko na dne priepasti s komínom vyzdobeným pestrými nátekmi z mäkkého sintra [9]. V priepasti, ktorá v dávnych dobách zrejme tvorila jeden celok s nižšie položenou Pružinskou Dúpnou jaskyňou, sa počas odkrývačských prác našli ľudské kosti a sekera z 2. polovice 15. storočia.

Naše putovanie po krase a prírodných pamiatkach – jaskyniach neďaleko Považskej Bystrice zakončíme v jednej z najstarších známych jaskýň na Slovensku. Je ňou Pružinská Dúpná jaskyňa pri Pružine-Priedhorí. Predpokladá sa, že vznikla pred viac ako 15 miliónmi rokov v druhohorných vápencoch pôsobením podzemného vodného toku. Vchod do jaskyne sa nachádza v nadmorskej výške 590 m vo svahu



[10]

Čierneho vrchu nad dolinou Rečica. Jaskyňa meria okolo 300 m a jej hlavnú časť tvorí priestránná stúpajúca chodba miestami široká 15 – 20 m s výškou až 5 m [10]. V zadnej časti chodby, ktorá je ukončená závalom, stoja mohutné kvapľové stalagmity a stalagnáty, steny a strop jaskyne sú pokryté sintrovými nátekmi a útvarmi rozličných podôb. Na niektorých miestach vidno nápisy, ktoré tam zanechali návštevníci jaskyne (niektoré sú zo začiatku minulého storočia). Asi najstarší, dnes už nečitateľný nápis je nad vchodom do jaskyne z vonkajšej strany.



[11]

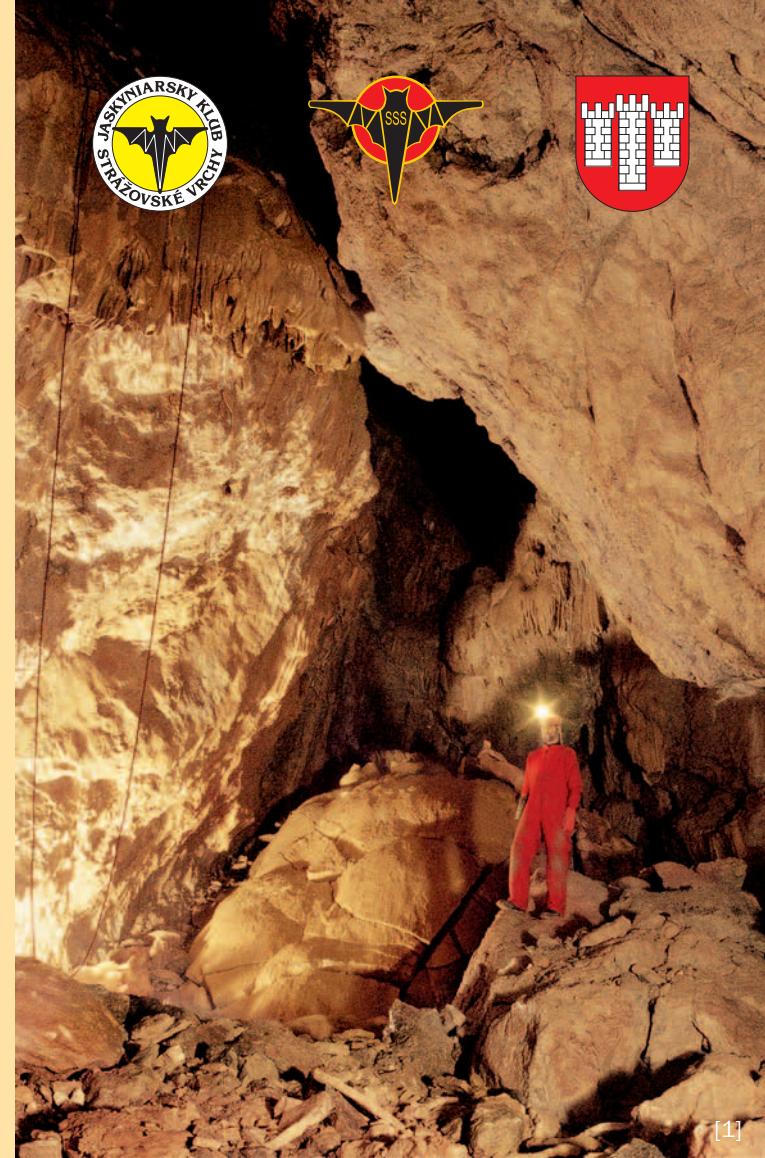
Jaskyňu poznajú ľudia odnepamäti, prvý raz sa písomne spomína v roku 1860, roku 1894 ju preskúmal známy trenčiansky župný lekár, prírodovedec a múzejník Dr. Karol Brančík, ktorý vyhotovil aj jej prvú mapu [11]. Po ňom jaskyňu skúmali dobrovoľní slovenskí jaskyniari začiatkom 60-tych rokov 20. storočia a teraz v nej vykonávajú prieskum členovia jaskyniarskeho klubu Strážovské vrchy Slovenskej speleo-

logickej spoločnosti. Tí v roku 2004 inštalovali pri vchode náučný panel s informáciami o jaskyni. Uvádžajú sa na ňom aj údaje o osídlení jaskyne človekom už v kamennej, železnej a slovanskej dobe, o nálezoch kostí jaskynného medveďa a jaskynného leva i o tom, že jaskyňu ešte aj v súčasnosti v zimnom období vyhľadávajú netopiere. Aj to bolo dôvodom na to, aby jaskyniari vchod do jaskyne sezónne uzavreli.

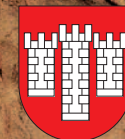
Pružinská Dúpná jaskyňa je navrhnutá na zaradenie medzi jaskyne prístupné verejnosti a spolu s ostatnými jaskyňami a krasom v okolí Považskej Bystrice si zasluhuje všestrannú starostlivosť a ochranu.

Vydal Jaskyniarsky klub Strážovské vrchy Slovenskej speleologickej spoločnosti za finančnej podpory Mesta Považská Bystrica

Text: Bohuslav Kortman
Fotografie: Igor Audy, Bohuslav Kortman ml., Peter Medzihradský, Ivan Pohanka
Vytláčil KRUPA print, Žilina



[1]



Kras a jaskyne

v okolí Považskej Bystrice

Ak Vás lákajú krásy prírody a zaujímajú jaskyne a iné krasové útvary, nemusíte navštíviť Slovenský kras či Demänovskú dolinu v Nízkych Tatrách. Stačí Vám z mesta Považská Bystrica zájsť do neďalekých Súľovských a Strážovských vrchov. Nájdete v nich krasové doliny s vyvieracami a ponormi, skalnaté úbočia a horské lúky so závrťmi a škrapami, miesta s výskytom jaskýň a priepastí.

Najbližšie pri Považskej Bystrici je to Manínska tiesňava s bradlovým Manínskym krasom. Na východnom úpätí Manínca neďaleko turistického chodníka nad Podmanínom vidno niekoľko menších krasových jám – závrťov. Pekné škrapy v podobe rýh a výčnelkov na povrchu obnažených vápencových skál [2] sa vytvorili napríklad na vrchole Skaly s Bosmanmi nad dedinkou Kostolec. Tieto typické formy



[2]

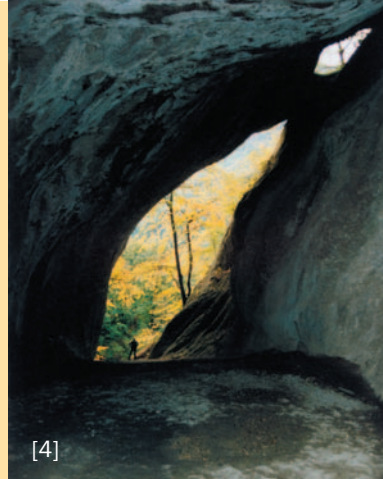
povrchového krasovatenia sa však vo väčšom množstve vyskytujú v Mojtínskome krasi pri Mojtíne, známejšom ako jedno z lyžiarskych stredísk na strednom Považí.

Okolie Považskej Bystrice je bohaté na krasové pramene – vyvieracky. Obyvatelia mesta sú zásobovaní vodovodom z výdatného prameňa v Manínskej tiesňave. Ako zdroje pitnej vody slúžia aj mnohé vyvieracky pri Domaniži a Pružine v Strážovských vrchoch. Tu sa možno stretnúť i s ponormi, cez ktoré naopak vteká alebo vsakuje povrchový tok do podzemia. Pôsobivé krasové a pseudokrasové výtvy, o vznik ktorých sa pričínila voda, zaujmú návštevníkov oboch tiesňav – Manínskej a Kostoleckej („obrie“ krútnavové hrnce, steny a bralá z druhohorných vápencov, obrovský

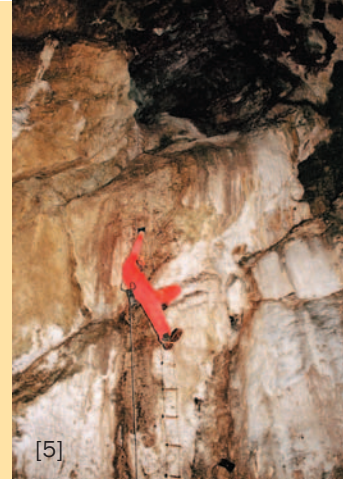
skalný previs [3], nazývaný Strecha Slovenska), ale najmä Súľovských skál (ostré skalné veže, rokliny, skalné okná, brány a iné útvary z vápnitých zlepcov).



[3]



[4]



[5]

Z nevelkého počtu jaskýň v Súľovských skalách je turistom voľne prístupná Šarkaniana diera [4]. Tvorí súčasť trasy náučného chodníka. Táto 60 metrov dlhá puklinová jaskyňa vznikla zvetrávaním zlepcovej horniny. Našli sa v nej paleontologické a archeologické pamiatky – pozostatky vyhynutých živočíchov (jaskynného medveda) a dôkazy jej osídlenia človekom už v mladšej kamennej dobe (neolite). Ďalšie jaskyne vytvorené v trefohorných zlepcoch sú pri Zemianskej Závade. Veľká a Malá závadská jaskyňa s dĺžkou približne 100, resp. 50 metrov boli osídlené v neskorej kamennej dobe (eneolite), laténskej a rímskej dobe a na rozdiel od Šarkaniane diery sa v nich nachádzajú aj kvaple [6]. Viac jaskýň skrývajú vo svojich útrobach Veľký a Malý Manín, ktoré kedysi dávno tvorili jeden celok – Manínske bradlo. Speleológovia tu poznajú 40 prevažne menších puklinových jaskýň s ojedinelou kvapľovou – sintrovou výzdobou. Vznikli rozšírovaním puklín v jurských a kriedových vápencoch vodou, ich zvetrávaním a rútením. Skoro všetky sú ťažko prístupné a majú do nich prístup iba jaskyniari. Ľahšie dostupná je Partizánska jaskyňa na bočnom hrebeni so skalnou bránou v blízkosti turistického chodníka na V. Manín. Vápenková jaskyňa na V. Maníne dosahuje dĺžku 140 metrov, najväčšie priestory má Jašteričia priepasť na M. Maníne, hlboká 14 metrov [5].



[6]



[7]

Hĺbkový rekord medzi jaskyňami a priepasťami v okolí Považskej Bystrice drží Mojtínska priepasťná jaskyňa (-104 m). Je dlhá 500 m a spolu s Jaskyňou na Rúbani (-92 m) sú ozdobou Mojtínskeho krasu a zároveň patria k najväčším jaskyniam Strážovských vrchov [7]. V druhohorných vápencoch a dolomitoch ich vytvorila voda vnikajúca do krasového podzemia

cez tamojšie závrty. Obidve sú pre verejnosť uzavreté, v druhom z nich tečie aktívny vodný tok.

Voda občas preteká aj jaskyňami v oblasti najvyššieho vrcholu Strážovských vrchov. Skutočným prírodným klenotom je Otcova jaskyňa s unikátnou sintrovou výplňou a s podzemným jazerom [8], ktorú mnohí pokladajú za najkrajšiu spomedzi jaskýň celého pohoria. Belostnou výzdobou z mäkkého sintra zase vyniká jaskyňa Diamami. Rúťivé chodby a siene so závalmi charakterizujú jaskyne pod vrcholom Strážova – dávnejšie známu Jánošíkovu jaskyňu a jaskyňu Četníkova svadba, ktorú v roku 1994 objavili členovia jaskyniarskeho klubu Strážovské vrchy z Považskej Bystrice. Bádajú tu vyše 10 rokov a priestory, ktoré v jaskyni preskúmali a zmapovali, merajú už viac ako 1 kilometer. Tým sa stala najväčšou v Strážovských vrchoch a zaradila sa na druhé miesto v Trenčianskom kraji za Čachtickú jaskyňu. Nechýbajú v nej ani mohutné podzemné dómy [1] a niekoľko desiatok metrov vysoké jaskynné komíny s vodopádmi. Podobne ako ďalšie uvádzané



[8]